

EEN LIJDENSLIED¹

Maar ik ben een worm en geen man, een smaad van mensen, en veracht van het volk. Psalm 22: 7

Zo zal ik Uw Naam mijn broederen vertellen; in het midden der gemeente zal ik U prijzen. Psalm 22: 23

[Gebed]

Wij zijn dankbaar voor deze dag, de dag van de bevrijding, de dag van Uw heil, de dag van de opstanding. We willen die vieren op onze wijze, eenvoudig en ingetogen, maar helaas ook met niet zo heel veel geestdrift.

Och Here, zie ons aan en reken het ons niet toe, want Gij verstaat toch ook alles wat ons aftrekt en verwacht en zelfs verbijstert, zodat wij niet tot de eenvoud van de daad, van het geloof kunnen komen. Maar Gij kunt wonderen doen en doet ze dag aan dag door Uw Heilige Geest en daarom vragen wij U en verwachten we ook dat we iets zullen verstaan van de dag van Pasen, van de Zondag, van de bevrijdingsdag en dat we door de diepte getogen en getrokken mogen zien: een schemer, een sein, een teken van Uw licht dat niet vergaat, in Christus Jezus, onze Heer. Amen.

Mijn vrienden, in Psalm 22 vinden wij laatste woorden, zoals men bij een definitief afscheid of ook in de biecht of bij het sterven spreekt, uitsniakt of fluistert. Laatste woorden, dat wil zeggen woorden waar we geen andere meer aan toe kunnen voegen om ze te overtreffen of ze te corrigeren en tegelijk dan laatste woorden ook in deze zin dat ze blijven staan in de herinnering en tot uitdrukking brengen iets van het wezen van het leven, zoals het beleefd werd, iets van het leed en iets van de stilte die rondom ieder mensenkind is.

Zo zegt de psalm iets uit over het mensenleven, zoals het ligt onder Gods duistere hand en onder Zijn lichte hemel. Verwerping en verkiezing, recht en genade, het nietige en de voleinding, het bedreigde en het bevrijde bestaan.

Wij kozen twee woorden: Ik ben een worm en geen mens. En in het tweede gedeelte van die psalm: Ik zal Uw Naam mijn broederen vertellen, in het midden der Gemeente zal ik U lof zingen. Maar ik ben een worm en geen mens, smaad voor de mensen en veracht door het volk. Maar, dat slaat dan nog op het voorgaande, dat de lijder zich herinnert hoe het altijd anders is geweest, althans zo voelt hij het, hij is een uitzondering. Op U hebben onze vaders vertrouwd en zijn uitgeholpen, Gij hebt ze doen ontkomen, zij hebben tot U geroepen en zij zijn niet beschaamd geworden. Maar ik, ik ben een worm en geen mens. Die hier spreekt is niet de één of ánder – hoewel in de loop van de heilige geschiedenis en die van de heilige Kerk haast iedereen, als hij waarachtig is, dit op zijn lippen zou kunnen nemen in bepaalde omstandigheden – maar die hier spreekt is een kind van het Verbond van God met Israël, die de daden van de Heer, die zo hebben ingegrepen in het leven en in de geschiedenis, niet kan rijmen met de verlatenheid die nu over hem gekomen is. De verlatenheid die nog weer een andere dimensie heeft dan alleen dat hij eenzaam zou zijn.

---

¹ Preek gehouden in de Amsterdamse Willem de Zwijgerkerk op 8 maart 1964. Opgenomen in *Gevulde stilte*. Kampen: Kok 1974, 22-33. Niet opgenomen in het *Verzameld Werk*. Tekst licht geredigeerd en geannoteerd waar nodig.

Het is het falen van die God die trouw houdt tot in eeuwigheid en die niet laat varen het werk van Zijn handen.² Als dat gebeurt, dat God zo anders is dan Zijn definitie, stort alles in. Hij staat niet meer in relatie, niet meer tot God en niet tot de mensen. Hij is een ondier, hij is een wezen dat men verachtelijk bejegt en vertrapt, hij is een worm, hij ondervindt een gedaanteverwisseling: zoiets als Kafka heeft beschreven in zijn novelle *Die Verwandlung*.³ Waar de handelsreiziger, Gregor Samsa, plotseling op een morgen wakker wordt en hij komt zichzelf voor als een geweldig insect, als een reuze mismaakt beest met schilden en scharen en dan staat er direct bij het begin dit: Hij was begerig te bemerken wat de anderen, zijn huisgenoten die zich zo op zijn komst hadden verheugd, bij zijn aanblik nu zouden zeggen, als ze zouden schrikken. Dan had hij geen verantwoording meer, omdat hij in geen bezielde levensverband meer voorkwam.

Oorzaak en achtergrond van de verachting van het volk, van de naasten wordt niet gezocht – daar is geen spoor van in de hele psalm – in eigen voortreffelijkheid, in eigen zuiver, rein, godvruchtig verleden. Nee, onder de schijn, onder de sluier van die verachting is iets anders en dat andere dat is juist de verlating, zoals dat uitgedrukt wordt in een paar verzen verder: Hij heeft het op God geworpen, die die Hem eruit haalt, dat Die hem doet ontkomen, indien Hij lust aan hem heeft. [vs. 9]

Ontzaglijke gedachte, waar we wel bij kunnen huiveren, maar ook opspringen gelijk in de toekomst volgens Jesaja 52[: 15] de volkeren zullen opspringen. De liefde van God, het welbehagen, de lust, dat Hij plezier in ons heeft, dat Hij voor ons zorgt omdat wij Hem zo dierbaar zijn.

Ach vrienden, geen religie, geen wereldbeschouwing heeft ooit daarvan geweten. Het is ook om te duizelen, wij verdraaien het altijd, wij maken ervan de liefde van God tot ons en wij kunnen [ons] er iets bij voorstellen, of wij maken daar een objectief liefde-principe van. Maar dat de Vader van alle harten en de Heer van alle werelden Zich bekommert, dat Hij een liefdesverhouding tot ons heeft, dat Hij als een Vader of ook als een Bruidegom zorg en aandacht richt op ons pad, dat is te dol.

Maar als men nu bij dat dolle geleefd heeft, wanneer men daaruit nu zijn levenskracht en weerbaarheid geput heeft, dan is de verlating zo ontzaglijk als de gedachte van de liefde van God ontzaglijk is. Dan is er geen mens meer, lijden is onmacht, afgesneden zijn van onze eigen gaven, van onze eigen bestemming, van de zin van ons leven. Afgesneden van de reeds bereikte vervulling, afgesneden van onze eigen identiteit.

Reeds werd gezegd door geleerden – waar ik niet verder over zal uitweiden, maar toch iets over moet vertellen – dat men Psalm 22 kan opvatten als een cultische zang, waarin de koning op het nieuwjaarsfeest sterft voor het volk om kort daarna na bepaalde cultische handelingen te herleven. De koning die voor allen staat is ook degene die voor allen moet ondergaan en de koning die ondergaat is ook degene die voor allen, ten bate van allen op het nieuwjaarsfeest moet verrijzen. Ik hecht niet veel aan deze theorie omdat zij voortkomt uit allerlei veronderstellingen die ik niet deel, maar ze kan dienen om ons een weinig los te

---

² Uit het Votum, de openingstekst van de meeste christelijke erediensten, naar Psalm 138: 8.

³ Deze novelle (Nederlands: *De Gedaanteverwisseling*) verscheen voor het eerst in 1915. De vele malen herdrukte tekst is o.a. te vinden in Franz Kafka: *Sämtliche Erzählungen*. Frankfurt a/M: Fischer 1970, 56-99. M had in zijn bibliotheek een genummerde editie uit 1954. [3920]

maken van onze individuele interpretatie. Want zo is het toch dat zeer vele mensen denken: Jezus Christus is een heel Andere dan wij en zowel logisch als ethisch is het toch wonderlijk dat op Hem rust wat op ons zou moeten rusten. Ik kom daar nog op terug.

Jezus zelf heeft in Zijn lijden de kruiswoorden geroepen [Mt. 27: 46] en dit kruiswoord met bijzondere nadruk, nood, angst: het waren psalmwoorden. [Ps. 22: 2] Hij had niets anders, Hij leefde uit de Bijbel, Hij had geen cultuur, Hij had nauwelijks deel aan de liturgie van de tempel, Hij had uit het Oude Testament geleefd. Daar waren zijn broeders en daar waren zijn vaders. Bij het laatste avondmaal staat, dat ze het *Hallel* hebben gezongen, Psalm 113-118. En daar staat: toen zij het *Hallel* hadden gezongen, gingen zij uit naar de Olijfberg, naar Gethsemane. [Mt. 26: 30] Het *Hallel*, waarin onder andere staat: Ik zal niet sterven, maar leven en de daden des Heren verkondigen. [Ps. 118: 17] Refrein. Ik zal niet sterven, maar leven! Maar God antwoordt niet in deze voorweeën van de agonie. Een mens is geen mens meer, hij roept en vindt geen stilte, in een oneindige vervreemding van zichzelf stort hij in het niet.

Maar wij spreken van het heilig lijden en sterven van Jezus Christus. En heilig betekent altijd: anders, het heilige land is een⁴ gewoon land maar een ander land, met een andere bestemming. Een heilige dag, een heilig offer, een heilige raad. Zo is ook het lijden van Jezus heilig, dat wil zeggen anders dan ons lijden, anders dan onze dood.

En toch, wij zouden dat niet kunnen zeggen en volhouden en tot onze troost overdenken wanneer het andere niet nog veel meer en nog niet veel eerder waar was, namelijk dat het lijden en sterven daarin vooral heilig is dat het juist geen afstand neemt van ons lijden en onze nood. Ach wat wordt het op een afstand gezet, die Jezus daar en wij hier, wij hier met onze zorgen en met ons sterfbed en met al die angsten die uit ons wezen opstijgen.

Ik kan het ook zo zeggen: Jezus heeft met ons geleden, met Israël, met de profeten. Jezus heeft voor ons geleden, maar Hij heeft allermeeest, en dat is de grond, met ons, in onze plaats, dat wil niet zeggen in dit verband: ons vervangend, in *onze plaats* geleden wat bij het menszijn behoort. Met ons was Hij op God geworpen, met ons was Hij aan de moederschoot onttoegen en heeft God hem doen vertrouwen aan de borst van zijn moeder (vs. 10), zo geheel mens ingedompeld in onze orde en wanorde, in onze vreugde en pijn. Heiligheid is niet alleen dat Hij God vertegenwoordigt, ja God is functioneel in deze solidariteit en de heiligheid is ook, en ik zeg het nog eens, eigenlijk primair, het eerste wat wij te zien hebben, dat Hij mét ons is, zoals Luther zegt, één koek geworden.⁵

Wij moeten nu ook weer niet het menselijke hier naar onze aard abstraheren en denken aan het begrip persoonlijkheid in de zin van individu, ons de zegen van het woord, de zegen ook van de structuren van het woord laten ontgaan. Het is in de Bijbel altijd weer dezelfde mens die terugkomt, de eersteling, de uitverkorene, de verworpene, de verhevene. Het is altijd weer een vertegenwoordiger van het volk en het volk representeert de mensheid.

Het is zoals in een hoofdstuk uit de Jozef-trilogie, van Thomas Mann, getiteld: *Höllenfahrt*.⁶ *Höllenfahrt*, dat wil zeggen: de gang naar de Hades, de Hades van het verleden en in de

---

⁴ Waarschijnlijk moet hier staan: geen.

⁵ De gelovige moet met Christus in het avondmaal "ein Kuchen werden". In *Reihenpredigt über 1. Petrus* (1522). WA 12, 485, 1-4.

⁶ 'Vorspiel: Höllenfahrt' is een essay dat aan *Joseph und seine Brüder*, de vier (niet: drie) Jozef-romans van Thomas Mann, voorafgaat.

Hades van het verleden vindt men altijd weer dezelfde figuur, altijd weer verwickeld in dezelfde problemen, altijd weer een lot dragend dat niet zijn lot is, altijd weer een uitkomst vindend die zijn uitkomst is en toch ook de uitkomst voor anderen. Een Engelse geleerde⁷ heeft gesproken van *corporate personality*, een persoonlijkheid die is ingevouwen in een collectivum en een collectivum dat zich ontvouwt in een persoonlijkheid.

Zo vinden wij ook in Jesaja, in de liederen van de Knecht des Heren, hem die om onze krankheden verwond is en die om onze overtredingen wordt verwond, maar die toch allereerst zelf de krankheid van onze ziel draagt. Men kan vragen bij Jesaja 53[: 4] bijvoorbeeld: wat is hier bedoeld, is er een persoon bedoeld, misschien een tijdgenoot, een openbaar persoon, of een verborgen vrome, of misschien de gemeente, die rest die weerkeert, of is het Israël zelf dat altijd in deze wereld vervolgd wordt, of het ideale Israël of de Messias? Zie het is dit alles tegelijk, in een hiërarchische orde of in concentrische cirkels om het centrum heen en dat centrum is een zaak tussen God en mens. Een concentrische cirkel van verwerping en verkiezing, van de verlating en de verheffing zijn zijn deel en het deel van het volk en zeer verborgen ook het deel van alles wat een mensengelaat draagt, een mensenvraag heeft, een mensenkreet versmoort.

Mijn vrienden, een tweede moet hierbij worden bedacht. Het is wel een beetje vervelend die catechese, maar het is toch dacht ik nodig om niet alleen wat helderheid te krijgen, maar ook vooral om een nieuwe baan te vinden voor de troostredenen van God.

Het tweede dat hier te bedenken is, is dunkt mij dit: voordat een gemeenschap ontstaat tussen die ene en het volk en de mensheid, voordat er in het persoonlijke leven of in het leven van het volk of van de volkeren iets geschiedt, *is* de gemeenschap en *is* de bodem al voorondersteld waarop het werkelijk mens-zijn en het werkelijk Israëliet-zijn en het werkelijk christelijk-zijn bloeit. Paulus zegt het zo, het is een bekende term, het is bijna overbodig om te zeggen: Wij zijn in Christus. Daarom is er geen sprake van overdragen van schuld, willekeur van strafmaat, persoonlijke toerekening waar die geen grond heeft. Jezus staat niet tegenover het mensenleven, maar hij is onze Broeder, niet op het ogenblik dat wij geloven, niet op het ogenblik dat Hij ons verkondigd wordt maar van eeuwigheid. Nog voordat het eerste glanzende deel van zijn drama zich afspeelt, nog voordat Hij onooglijk wordt en voordat Hij verheven wordt, is Hij van ons, met ons, zijn wij in Hem. Ik zou het ook zo kunnen zeggen: Hij heet in de Bijbel: de zoon van Abraham, de Zoon van David, de Zoon van Job, en dat zou even goed kunnen gelden, de Zoon van Asaf, maar ook de Zoon van Adam, bij Lukas' geslachtsregister. Hij heet de Zoon des mensen. Hij is, naar Paulus' uitdrukking, de tweede Adam. [1 Kor. 15: 45vv.] Dat is niet een persoon, maar dat is de hele mensheid *in* die persoon. Als wij zeggen: *Ecce Homo* [Latijn: Zie, de mens] met het Johannes-evangelie [19: 5], dan bedoelen wij dat toch eigenlijk in deze zin dat er van eeuwigheid in Zijn Goddelijk wezen, in Zijn Goddelijke bestemming iets is dat ook al van ons is.

Zo is er dan – en dat is eigenlijk wat ik hier zeggen wilde, of zéggén, verkondigen, zo graag zeggen wilde dus – is er geen wezensverschil tussen het laatste woord in deze zin en in de zin van die tweede tekst: Dan zal ik Uw naam mijn broederen vertellen, in het midden van de

---

⁷ Theoloog H. Wheeler Robinson (1872-1945).

gemeente zal ik U lof zingen. Daar kan men ook niet overheen kijken, daar kan men ook niets meer achter verwachten.

En nog een derde reeks laatste woorden is hier opgetekend in de 22ste Psalm, namelijk het universele van het uitzicht. Aan het einde staat: Alle einden der aarde zullen het gedenken en zich tot de Here bekeren. [vs. 28]

Daaruit wordt, dunkt mij, heel duidelijk en ons na aan het hart gebracht, niet alleen aan het verstand, maar aan het hart gebracht dat kruis en opstanding zo innig tezamen behoren dat wij met elk geaccentueerd woord de harmonie, de harmonie van God verstoren.

Kruis en opstanding zijn niet alleen, laten wij zeggen, zijde en keerzijde, zij raken niet alleen aan elkaar, maar zij gaan in elkaar over, zij doordringen elkaar, zij geven elkaar zin. Daarmee is het ook een beetje onzin van geleerden van de oudere dag die zeiden: dat tweede gedeelte van Psalm 22 is een nieuwe psalm, dat is een verdwaald stuk, dat is heel wat anders, dat kan toch niet: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten en even later: Ik zal Uw naam mijn broederen vertellen, in het midden der gemeente zal ik U lof zingen. Dat kan niet.

Een andere oude geleerde, voor wie ik bijzonder respect heb, Franz Delitzsch, de stichter van het *Institutum Judaicum*, zegt het zo, en men kan het eigenlijk niet beter zeggen: In zijn klagen is de koning afgedaald in een diepte die in het generzijds van de diepte van alle lijden is en hij vliegt met zijn hoop in een hoogte die in het generzijds van alle hoop en verwachting is.⁸

En nu deze catechetische uitweiding terzijde latend vragen wij wat ons eigenlijk nog bevreedt en wat ons eigenlijk in de Lijdenstijd zo moeilijk maakt om niet te mediteren over het lijden en de misère op zichzelf, maar wat het ons zo moeilijk maakt dat men in woorden wel continu kan spreken alsof de zaak voortgezet wordt, maar dat in de werkelijkheid, de existentie, de discontinuïteit zo schreeuwend is dat wij eigenlijk door deze woorden worden verward, om niet te zeggen geschokt en beledigd.

Ik ben een worm en geen mens, een smaad bij de mensen en veracht door het volk. Dan zal ik Uw naam mijn broederen vertellen, in het midden der gemeente zal ik U prijzen.

O ergernis, o verslagenheid, o tergend raadsel dat het woord zo onverantwoord op het wezen en de werkelijkheid, op de geschiedenis en het leed van de geschiedenis vooruitloopt, dat het woord daaroverheen huppelt alsof het woord het wil toedekken.

Maar we zijn op Golgotha en van de zesde ure werd er duisternis over het gehele land tot de negende ure toe en de mensen gaan voorbij en ze zeggen: Anderen heeft hij verlost, Hij kan Zichzelve niet verlossen. Indien hij de Koning Israëls is, dat Hij dan afkome van het kruis en wij zullen Hem geloven. Hij heeft op God vertrouwd, dat Die Hem nu bevrijde indien Hij lust aan Hem heeft, want Hij heeft gezegd: Ik ben Gods Zoon. [Mt. 27: 42-46]

Indien God ons liefheeft met een eeuwige liefde en als Hij ons getrokken heeft en bekoord heeft met de uitingen van Zijn hart, dan is dit de laatste hoop, een laatste woord van

---

⁸ "In Ps. 22 aber steigt David mit seinen Klagen in eine Tiefe hinab, die jenseits der Tiefe seines Leidens liegt, und steigt mit seinen Hoffnungen in eine Höhe hinauf, die jenseits der Höhe seines Leidenslohnes liegt." Carl Friedr. Keil und Franz Delitzsch: *Biblischer Commentar über das Alte Testament*. IV 1: *Die Psalmen* (1869).

⁴Leipzig: Dörffling und Franke 1883, 221vv.

onderop, vanuit de ervaring: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten!
'Eli' [mijn God] is eigenlijk wel een bijnaam van Jahweh, de God van Israël, het betekent dit: de universele God, de God van de kosmische krachten.

Er is wel iets zinnigs verloren gegaan en het 'waarom' is ook niet zozeer een vraag naar rekenschap of een redelijk verband, het heeft veeleer te doen met de toekomst. Het betekent zoets als: hoe kan dat nu, als er iets komen zou van mijn leven en van Uw getuigenis wat er beloofd is, hoe kan dat dan?

Misschien mag ik nog even – misschien niet helemaal eerbiedig, maar het moet wel eens voor de duidelijkheid – iets doen wat niet helemaal stijlvol is. Ik kom even terug op de novelle van Kafka: *Die Verwandlung*.⁹ Als het insect te lastig wordt voor de familie wordt hij letterlijk opgegeven en zijn verwanten staan opgelucht voor het venster, arm in arm, en de vader zegt na een korte stilte: "*Lasst schon endlich die alten Sachen!*"

Of in een ander stuk van Kafka, *Das Urteil*.¹⁰ Daar laat de arme jongen die iets gehoord heeft van de vader dat als een veroordeling klonk, op de brug zich vallen en hij doet dat op een moment dat er het lawaai van een omnibus is dat de val zal overstemmen. Lieve ouders, zo zegt hij, ik heb U toch altijd liefgehad. En dan zegt Kafka zo schrijnend: Op het moment dat die bus over de brug gaat en dat dit gebeurt "*war ein geradezu unendlicher Verkehr.*"

Onmenselijk is ook wat aan ons geschiedt, onmenselijk misvormd zijn velen van ons door het leven, door de bejegening van de mensen, door het stempel, het al dieper indringende stempel van onze eenzaamheid. Ook de dichter van Psalm 22 spreekt ergens: Mijn eenzame, red mijn eenzame van het geweld van de hond [vs. 21], beter misschien (want eenzaam heeft min of meer een gevoelslading): mijn enige, het enige waaraan mijn identiteit hangt, het enige waardoor ik relatie met U heb en blijkbaar nu niet meer heb. Is het niet mogelijk om in de Bijbel te lezen en te denken dat 'Eli, Eli', dat Die zal zeggen in de gelijkenis van die vader op aarde: "*Lasst schon endlich die alten Sachen!*" Dat is de uiterste beschaming. Zij hebben vertrouwd, zij zijn niet beschaamd geworden. Dit is de schaamte als een koorts in de aderen, als een koorts die voortwoedt, die zich uitraast gelijk men dat ook ziet in dat eerste gedeelte.

En nu de wending. Allereerst in de psalm. Dan zal ik Uw naam mijn broederen vertellen, in het midden der gemeente zal ik U prijzen. Het stort, als U het wel verstaat, uit een *jenseits* over de doodstrijd in de verlatenheid, in het liefdesverlies. Het stort zich over alle ervaring als een sterke beek. De gemeente heeft daarin het geheimenis van de opstanding gehoord. Zij heeft verstaan dat de Here een afgesneden zaak [Rom. 9: 28], zoals de oude term luidt, heeft gedaan op de aarde. De discontinuïteit is opgenomen en verslonden en verheerlijkt, opgeheven in de continuïteit van de trouw van de God van Israël.

Tussen dat ene, de ervaring, en dat andere is geen lijden, het is een breuk. Daarom moeten wij op Pasen ook niet zeggen dat de zaak voortgaat, maar op Pasen is het feest van de uittocht uit het zwarte land Misraïm, is de dag van de voorbijgang van de demonen van de dood. Zo heeft de gemeente, de oude kerk, het altijd verstaan als men het Oude Testament

---

⁹ Zie voetnoot 3.

¹⁰ Voor het eerst gepubliceerd in 1913. In de in voetnoot 3 genoemde bundel op 23-32.

las, want die koning, die voor allen instaat, is bij God gebleven en God bij hem. Hij is opgewekt door Gods vrijspraak en herschepping en ook dat geschiedt aan hem als aan een *corporate personality*, als aan die mens die mijn menszijn draagt, die mens die mijn menszijn door de dood draagt.

Dat staat toch heel duidelijk in het Nieuwe Testament: wij zijn met Christus opgewekt, zegt Paulus, indien wij dan met Christus lijden, zo zullen wij ook met Hem verheerlijkt worden.

[Rom. 8: 17] Wij zijn een plant met Hem geworden in de gelijkmaking van Zijn dood en wij zullen een plant met Hem zijn in de identiteit van Zijn opstanding. [Rom. 6: 5]

Zo zal ik Uw naam mijn broederen vertellen. De naam, die naam: dat is de draagkracht, de brug waarover dit geheimenis zich heeft voltrokken van lijden naar heerlijkheid, die zo absoluut gescheiden zijn en die zo innig verbonden worden. Jezus' opwekking ten bate van Zijn genoten, Jezus' opstanding ten bate van Zijn volk, is de bron geworden van laatste woorden. In het midden der gemeente zal ik U prijzen. Jezus de Verrezene draagt opnieuw het profetisch ambt en hij schalt met ons en in onze plaats, als de Geest het geeft, die derde reeks laatste woorden: De zachtmoedigen zullen eten en verzadigd worden. Ulieder hart zal in eeuwigheid leven [vs. 27v.]; verteld wordt van Mijn Heer aan het komende geslacht, aan die komen en zelf melden Zijn gerechtigheid; aan het volk dat nog geboren moet worden wordt gezegd dat Hij het gedaan heeft. [vs. 31v.]

Mijn vrienden, wat ik bedoel staat eigenlijk in die derde Schriftlezing, die merkwaardigerwijze aan onze tekst, aan onze tekstoverleveringen uit Jesaja 53 voorafgaat.¹¹ Ik zal het nog één keer lezen:

Zie, mijn knecht zal voorspoedig zijn, hij zal verhoogd, ja, ten hoogste verhoogd worden. Zoals velen zich over hem ontzet hebben – zo misvormd, niet meer menselijk was zijn verschijning en niet meer aan de mensenkinderen gelijk zijn gestalte – zo zal hij vele volken doen opspringen, om hem zullen vele koningen verstommen, want hen die het niet verkondigd was zullen het zien en zij die het niet gehoord hebben zullen het verstaan. [Jes. 52: 13-15]

Het is buiten ons om. Het is volbracht.

Onwillekeurig moet ik nu denken aan de kerkmuziek van Mozart. Mozart vertelt zo zonder geloof, alsof er niets gebeurd was, dat *Wonne* en *Tod* in het F-dur akkoord elkaar symbolisch snijden en zich opheffen. Mozart belijdt een vrolijke diepte van boven. Men zegt: het is zo vlak, het erkent het donker niet. Mozart heeft heel goed weet van het donker, maar in zijn kerkmuziek is die heerlijke oppervlakkigheid die dáárin rust dat het volbracht is.¹²

En nu ten slotte, daar staat een opschrift boven de psalm waar we niet te veel uit moeten halen, maar ik kan het toch niet laten u erop te wijzen. Er staat dat deze psalm moet worden gezongen in de liturgie op *Aijèleth Hasscháchar*. Dat betekent: 'Het morgenrood is als een hinde', en dan komt de tekst: Mijn God, Mijn God! Waarom hebt Gij Mij verlaten en ik zal Uw naam mijn broederen vertellen.

Een dichter heeft gezegd naar aanleiding van deze dingen:

---

¹¹ Zie voor Schriftlezingen en liederen het slot van deze tekst.

¹² M verwijst vermoedelijk naar Mozarts bewerking van Händels *Messiah: Der Messias*, KV 572.

*Christus naar wie wij heten
heeft met zijn groot geduld
De Wet en de Profeten
ten einde toe vervuld.
(...)*

*Geen licht is ons gebleven,
er is geen God te zien,
de dagen alle zeven
en de geboden tien,
dan deze ene naam;
die naam is alle nachten
ons heimelijk verwachten,
ons innerlijk geheim.*

*De duisternis te boven
al staat de nacht rondom,
zijn allen die geloven
dat Jezus is de Zon.
Zij kiemen uit zijn graf,
zij bloeien uit zijn wonden,
zij worden uitgezonden,
de nacht uit in de dag.*

En nu ten slotte, want dat mag niet ontbreken, dat is die derde reeks laatste woorden:

*Het licht van alle stralen
komt uit zijn aangezicht.
Zijn ster zal nooit meer dalen
en met Hem opgericht
verhogen zij de dag,
verhogen zij het leven
en roepen heil en zegen
over de aarde af.¹³*

Amen

[Gebed]

*Wij bidden U getrouwe God en Vader, dat Gij de woorden wilt schiften die we gesproken en
gehoord en meegemaakt hebben, dat Gij goed en kwaad wilt uiteenwerpen, dat Gij het ijdele*

---

¹³ Couplet 1 (eerste helft), 2, 3 en 5 van Gezang 99 *Liedboek voor de Kerken* (1973) van Willem Barnard. *Liedboek* (2013) Gezang 544. Tekst voor het eerst gepubliceerd in Willem Barnard: *De Tale Kanaäns*. Amsterdam: Holland 1963. [7497]

*en het wezenlijke wilt uiteenwerpen en dat Gij ons een ruime baan wilt geven, dat het geheimenis van het kruis met ons meegaat als een onvergankelijk bezit, niet alleen voor ons persoonlijk, maar voor allen die lijden, die in schuld en nood verloren zijn en ten slotte opdat Uw naam verheerlijkt worde voor de volken, want wie het niet verkondigd is die zullen het beter begrijpen en aan wie het niet verteld is, die zullen het verstaan.
Kom Schepper, Heilige Geest. Amen.*

Lezen: Psalm 22: 2-9, Mattheüs 27: 37-43, Jesaja 52: 13-15.

Zingen: Psalm 107: 1, 3 en 6, Psalm 22: 4, Psalm 22: 3. *Liedboek voor de Kerken*: Gezang 179: 1 en 3, idem Gezang 221: 1, Psalm 107: 14 en 15.